

<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/lauri-leppik-igavene-sammas-isamaa-tegi-maailmavaatelise-poordsalto-et-pogeneda-vastutuse-est?id=85235333>

05.02.2019,16:53

Lauri Leppik: igavene ... sammas. Isamaa tegi maailmavaatelise pöördsalto, et põgeneda vastutuse eest

Isamaa seekordses valimiskampanias on kesksel kohal kaks loosungit. Sõnamänguline „Isamaa on igavene!“ peaks kesk- ja vanemaealiste valijate jaoks looma seose, et pärast mitut nimevahetust on tänane Isamaa ikka seesama Isamaa, mis võitis 1992. ja 1999. aasta valimised ja vedas valitsusvastutust keerulistel üleminekuaastatel. Isamaa teine loosung „Teine pensionisammas vabatahtlikuks!“ peaks aga pigem noorematele valijatele andma märku, et staažikal erakonnal jätkub veel püssirohtu ja otsustusjulgust.

Isamaa esimees Helir-Valdor Seeder on jõudnud teist sammast nimetada „Eesti suurimaks rahanduspoliitiliseks ebaõnnestumiseks“ ja „pikaajalise mõjuga valestardiks“ (Postimees, 6.12.2017). Seedri sõnul on „sundkogumispensioni ideeliseks aluseks umbusk inimese suhtes“ (Eesti Päevaleht, 14.1.2019). Isamaa liige ja toetaja, Bigbanki üks omanikke Parvel Pruunsild on värvikama keelekasutusega. Ta nimetab teist sammast „jubedaks leviaataniks“ (Pealinn, 19.11.2018), andes sellega erakonna sambavastasele võitlusele mütoloogilise mõõtme – Isamaa kui lohetapja.

Ehkki Isamaa valimisprogrammi jõudnud lubadus muuta teine sammas vabatahtlikuks on erakonna esimehe varasemate jõuliste väljaütlemistega võrreldes mahenenud, jätab see siiski lahti võimaluse, et tegemist on Seedri varem väljapakutud kahekäigulise plaani esimese sammuga – muuta pensioni teine sammas esmalt vabatahtlikuks ja siis kaotada (ERR, 4.10.2018).

Pilk lähiajalukku

Et Isamaa kahte keskselt valimisloosungit ja neid saatvat retoorikat konteksti seada, on paslik heita pilk lähiajalukku ja meenutada Isamaa panust kohustusliku kogumispensioni süsteemi loomisel.

1990-ndate aastate Isamaa oli sotsialismilt kapitalismile ülemineku ideoloogiline eestvedaja. Kesksel kohal selles oli riigi rolli vähendamine majanduses ja riigivara erastamine. Tolleaegsetes meeleoludes oleks olnud pigem ebaloogiline, kui erastamistuhin oleks peatunud täpselt enne sotsiaalsüsteemini jõudmist.

1994 detsembris esitas Isamaa fraktsiooni liige Ilmar Pärtelpoeg riigikogu menetlusse kaks seaduseelnõu – sotsiaalse kaitse korralduse seaduse ja tööpensioni seaduse eelnõu. Need eelnõud nägid ette riiklike pensionide asendamise kogumispensionidega märksa suuremas ulatuses kui 2000. aastate alguses jõustunud pensionireform seda tegi. Kui eelnõud oleks saanud seaduseks, oleks riiklik pension säilinud vaid rahvapensioni ulatuses.

Riigikogu stenogrammist leiame Ilmar Pärtelpoja sõnavõtu sotsiaalse kaitse korralduse seaduse eelnõu esimeselt lugemiselt: „mida rutem me alustame üleminekut jaotusprintsibiilt kogumisprintsibile, seda rutem loome tugeva kaasaegse sotsiaalse kaitse süsteemi, mis tagab meie inimeste heaolu ka siis, kui nad ise seda enam ei suuda teha“.

Eelnõud nägi ette tööpensionikindlustusfondide loomise sundkindlustuse liigina. Tasub pöörata tähelepanu sõnadele „üleminek kogumisprintsibile“, „sundkindlustus“ ja „pensionifondid“. Ajalooline au nende sõnade ja nende taustaks oleva maailmavaate toomisel riigikogu suurde saali kuulub just Isamaa liikmetele.

Kui tänaste pensionifondide 0,29–1,46%-ste valitsemistasude puhul räägivad reljeefsema väljendusega kommentaatorid teisest sambast kui pankurite kohustusliku nuumamise programmist, saab võrdluseks tuua vastava klausli Isamaa toonasest tööpensioni seaduse eelnõust: „Tööpensioni kindlustusfond võib kasutada oma ülalpidamiskuludeks kuni 2% kuu laekumistelt“.

1995 märtsis, seoses uue riigikogu koosseisu valimistega, langesid need eelnõud menetlusest välja. Ent seda, et tegemist ei olnud Ilmar Pärtelpoja valimiseelse soologa, vaid Isamaa erakonna ideoloogilise liiniga, tõendab asjaolu, et samadele põhimõtetele tugineva sotsiaalse kaitse korralduse seaduse eelnõu esitasid riigikogule 1996. aastal uuesti Isamaaliidu fraktsiooni liikmed Vootele Hansen ja Tiit Sinissaar.

Nii ei ole ka tagantjärgi sugugi üllatav, et Mart Laari ja Toivo Jürgensoni allkirjad seisavad 1999. aastal sõlmitud Isamaaliidu, Reformierakonna ja Mõõdukate koalitsioonileppel, kus kolmikliit lubas, et „viib lõpule pensionireformi, luues tööpensionifondid kohustusliku kogumiskindlustuse elluviimiseks.“ Selle lubaduse keelekasutus on liiga sarnane varem Isamaa saadikute riigikogu menetlusse antud eelnõudega, et tegemist oleks pelgalt juhusega. Ja ehkki pensionireformi ettevalmistamisel ja üksikasjade läbirääkimistel haarasid initsiatiivi toonane sotsiaalminister Eiki Nestor ja

rahandusminister Siim Kallas, ei sündinud ükski otsus kindlasti üle peaminister Mart Laari pea.

Ajaloolise faktitäpsuse huvides tuleb märkida, et vaatamata kolmikliidu leppe selgesõnalisele lubadusele luua pensionireformiga kohustusliku kogumiskindlustuse pensionifondid, vaieldi kohustusliku või vabatahtliku osalemise teema koalitsioonipartnerite vahel veel mitu korda eraldi läbi.

Sotsiaalkindlustusreformi komisjon, mille liikmeks oli ka allakirjutanu, ei esitanud valitsuskabinetile üht ja ainust „õiget“ lahendust, vaid valikualternatiivid kõigis kesketes otsustamist vajavates valikukohtades. Teises sambas osalemise vabatahtlikkuse või kohustuslikkuse suhtes jätkus debatt kolmikliidu sees veel 2001. aasta veebruarini.

Vähemalt paaril korral muutis valitsuskabinet selles küsimuses oma seisukohta, kaldudes kord ühele, kord teisele poole. 31. juulil 2000 ilmus Eesti Päevalehes toonase sotsiaalministeeriumi nõuniku Lauri Leppiku artikkel alapealkirjaga „Sunniviisilise kogumispensioni asemel eelistab valitsus nüüd vabatahtlikku“, kus autor selgitas valitsuskabineti hiljutist otsust jätta teise sambaga liitumine iga töötaja vabaks valikuks.

Seda vana artiklit üle lugedes paistab, et mõnedki neist mõtetest on ligi parkümmend aastat hiljemgi jätkuvalt aktuaalsed... Kolmikliidus ei olnud toona teise samba kohustuslikkuse vastu mitte Isamaa, vaid Reformierakond. Neil tekkis tõrge kohustusliku 2%-se lisamaksega ja nad eelistasid vabatahtlikku makset, õigusega suunata koos sellega isiklikule pensionikontole ümber osa sotsiaalmaksust.

2001 jaanuaris valitsuskabinetile esitatud seaduseelnõu lähtuski põhimõttest, et teises sambas osalemine on kõigile vabatahtlik. Ent 30. jaanuaril 2001 otsustas valitsuskabinet ikkagi, et noortele muutub teine sammu kohustuslikuks (Õhtuleht, 1.2.2001). Kogumispensionide seaduse vastuvõtmisel riigikogus 12. septembril 2001 hääletas Isamaaliidu fraktsioon selle poolt täies koosseisus. Kaheksateistkümnest Isamaaliidu saadikust ei olnud mitte keegi erapooletu, jätnud hääletamata ega puudunud hääletuselt.

Tuleme ajaloost tänapäeva

Kuid tuleme nüüd lähiajaloost tänapäeva. Teise samba kriitikas kasutab Isamaa tänane esimees keskse argumendina fakti, et Eesti pensionifondide kaalutud keskmine tootlus on OECD riikide üks madalamaid. Samale faktile

võib ometi vaadata ka teisest rakursist. Kui mitmetes OECD riikides, sh naaberriigis Soomes ja kaugemas Austraalias, on kohustuslike pensionifondide keskmine tootlus oluliselt kõrgem, siis kui veenev ikkagi tundub Isamaa kodulehel esitatud väide, et halva tulemuse süsteemne põhjus on kohustuslik osalemine ning teise samba vabatahtlikuks muutmisel laheneks probleem turujõudude toimel iseenesest.

Pensionisäästude madal tootlus on vaieldamatult halb. See, et osade pensionikogujate pensionivara on reaalkaotust kaotanud, on väga halb, sest see vähendab tulevase pensioni suurust. Ja see ei ole vaid iga pensionikoguja isiklik mure. Nii üksikute inimeste kui ühiskonna laiem huvi on, et vanaduse sissetulekud oleksid suuremad. Ja kui see on ühiskonna huvi, et tulevaste pensionisaajate tulud poleks piskud, siis ei saa ka öelda, et pensionivara kasvu eest peab muretsema iga üksik pensionikoguja eraldi.

Isamaa rahandusministrid on viimased neli aastat saanud igal aastal lugeda OECD pensioniraporteid, jälgida trende, teha järeldusi, püstitada ülesandeid ja näidata initsiatiivi.

Kujutlege nüüd Isamaa rahandusministrit, kes teeks sellise avalduse: „Me oleme sättinud meie erakonna algatusel käivitatud kogumispensionisüsteemi kindlale alusele. Meie pensionifondide tootlused on OECD riikide parimaid. Nüüd on meie ettepanek muuta pensioni teine sammu vabatahtlikuks, et anda võimalusi juurde neile, kes soovivad saavutada veel paremat tootlust. Need, kes on oma pensionifondiga rahul, ei pea mitte midagi muutma ja võivad sinna ka tänasest rohkem investeerida.“

Ja kujutlege Isamaa rahandusministrit, kes teeks mõnevõrra teistsuguse avalduse: „Meie pensionifondide tootlused on OECD riikide ühed madalamad. Süsteemi ideeline alus on nõrk, meie raha põleb. Me ei saa juhtunu eest kuidagi vastutada. Meie ettepanek on nüüd muuta pensioni kogumine vabatahtlikuks. Las igaüks vaatab ise, kuidas rahamaailmas hakkama saada. Me usume inimestesse, küllap tulevad nad meist paremini toime.“ Kumba neist ministritest te peaksite riigimeheks?

Teise samba muutmine vabatahtlikuks võib olla hea mõte. Ent olukorras, kuhu oleme jõunud, oleks see poliitilise vastutuse eest põgenemine, lahenduste eest põiklemine ja probleemidelt tähelepanu kõrvalejuhtimine. Kus on siin sisuline lahendus nende alalhoidlike ja ettevaatavate inimeste jaoks, kes ei soovi jätta oma pensioni vaid tulevaste poliitikute omavaheliste

kokkulepete küsimuseks? Või kus on lahendus nende ükskõiksete inimeste jaoks, kes ei tea, millise sambaga ta on liitunud ja millises fondis on tema pensioniraha?

Kui erakond tunnistab tehtud vigu ja „hindab oma tegusid ümber“ (Postimees, 6.12.2017), siis see on iseenesest tunnustamist väärt. Ent siin ei ole tegemist väikese tehnilise apsu või „tööõnnetusega“, mida tegijatel ikka juhtub. Isamaale kui erakonnale on kogumispensionisüsteemi demoniseerimine maailmavaateline pöördsalto, mis oleks võrreldav astmelist tulumaksu lubava Reformierakonna, venekeelseid valijaid vastustava Keskerakonna ja sisserändjate positiivsest panusest rääkiva EKRE-ga. Teise samba muutmine vabatahtlikuks ei oleks kindlasti maailma lõpp, küll aga oleks see ühe Eesti erakonna poliitilise vastutustunde ja tõsiseltvõetavuse lõpp.

Isamaa esimees Seeder ütleb erakonna kodulehe videoklipis õiged sõnad: „Ärge uskuge sõnu, uskuge tegusid!“ Selle täpsustusega, et uskuda tasub ka tegude puudumist.